

GERECHTIGHEID
SNIJDT DIEP
IN ONS VLEES

WERKEN AAN HET KONINKRIJK

Gods Koninkrijk wordt vaak vooral geestelijk gezien; de aarde en de schepping zouden immers voorbijgaan en zijn daardoor onze aandacht nauwelijks waard. Herman Noordegraaf en Willem Smouter zien dat anders. „Wij móeten ons inzetten voor gerechtigheid op aarde. Maar zonder de illusie dat wij het Koninkrijk op aarde kunnen realiseren.”

TEKST: DAVID SLAGER

Herman Noordegraaf en Willem Smouter zijn het eigenlijk vooral met elkaar eens. In het gesprek vallen ze elkaar bij en schetsen ze samen uitdagingen voor Nederlandse kerken op het gebied van diaconaat. Het is een voorbeeld van een gezamenlijk verlangen over kerkmuren heen, van vernieuwde aandacht voor het doen van gerechtigheid. Noordegraaf is docent diaconaat aan de theologische faculteit van de Universiteit Leiden en heeft een hervormde achtergrond. Smouter is Nederlands Gereformeerd predikant in Apeldoorn, bestuurslid van New Wine Nederland en presenteert een radioprogramma voor de EO.

BETROKKENHEID

Hoe is het in Nederland gesteld met het diaconaat?

Noordegraaf: „Binnen de PKN-kerken is – sinds Calvijn – het diaconaat een wezenlijk onderdeel van de taak van de gemeente. Het ambt van diakenen staat dan ook op hetzelfde niveau als dat van predikant en ouderlingen. Als ik zie hoeveel diakenen er actief zijn op het terrein van barmhartigheid en gerechtigheid, zowel dichtbij als in het werelddiaconaat, dan maakt dat echt indruk op me. Aan de andere kant denk ik dat de maatschappelijke kant van het diaconaat sterker mag worden. Er komen kolossale vragen op ons af over armoede, milieu en dergelijke, ook hier in het rijke Westen. We moeten veel veranderen, willen we dat aanpakken.”

Smouter: „Voor de gereformeerden geldt ook dat de diaconie een belangrijke plaats heeft sinds de Reformatie. Het verschil met

de hervormden is denk ik dat de diaconale betrokkenheid meer op individueel vlak plaatsvindt, in plaats van op het formele vlak van diakenen. Als kerken zijn we zeer terughoudend in allerlei standpunten, maar de betrokkenheid van de kerkleden is bijzonder groot.”

Hoe is dat in evangelische bewegingen en gemeenten?

Smouter: „Bij evangelische christenen is de persoonlijke betrokkenheid zeer groot, de betrokkenheid van hun kerk is vaak minder. Evangelischen steken gewoon de handen uit de mouwen, vaak op een heel ontroerende manier. Dat zie je terug in bijvoorbeeld de Amsterdamse Bijlmer, waar toch met name evangelische christenen voedsel, kleding, warmte en aandacht delen.”

Noordegraaf: „Die diaconale betrokkenheid bij evangelische christenen herken ik, ook internationaal. In feite hebben ze al een behoorlijke lange traditie in het opkomen voor de naaste, bijvoorbeeld in de strijd tegen de slavernij.” Smouter: „In Latijns-Amerika is ook een heel bijzondere ontwikkeling te zien. De bevrijdingstheologie had voor vraagstukken van structurele gerechtigheid veel goed doordachte aandacht, maar de katholieken en gereformeerden hebben geen fluit betekend voor Latijns-Amerika. Althans, vergeleken met de charismatische pinksterbewegingen. Die overigens qua papieren helemaal niet zouden deugen daar. In werkelijkheid wordt zo'n samenleving toch veel meer doortrokken van recht en gerechtigheid, liefde en trouw, doordat mensen openstaan voor het werk van de Heilige Geest. Al klopt je theorie niet helemaal, op de

een of andere manier kan de realiteit van de Heilige Geest dat blijkbaar overvleugelen.”

De Michacampagne wil aandacht vragen voor sociale gerechtigheid. Welke rol kan de campagne spelen voor het diaconaat in Nederland?

Smouter: „In de eerst plaats vergroot de Michacampagne het besef dat het God niet alleen om je ziel gaat, maar ook om gerechtigheid, om de samenleving, het geheel. Het is een verleiding om geloven te beperken tot hoe ik me voel voor het aangezicht van God. Dat duikt elke keer weer op, wat je kerkstructuur ook is. Dan is het waardevol om te beseffen dat God meer wil dan vrome versjes; dat Hij zit te wachten op het doen van gerechtigheid, een houding van trouw en ootmoedig wandelen met God, zoals in Micha is verwoord.”

SMOUTER: 'GOD IS GEÏNTERESSEERD IN DEZE SCHEPPING EN DAARDOOR IS HIJ OOK GEÏNTERESSEERD IN GERECHTIGHEID HIER OP AARDE'

Noordegraaf: „Dan denk ik met name aan de politieke en maatschappelijke dimensie van het streven naar gerechtigheid, daar is nog een heel veld te winnen. Wat betekent wereldwijde rechtvaardigheid voor onze structuren?

IN HET KORT

- DE ROL VAN DE DIACONIE IN NEDERLANDSE KERKEN EN GEMEENTEN IS HEEL BELANGRIJK
- DE BALANS TUSSEN EVANGELISATIE / GELOOFSOPBOUW EN HET WERKEN AAN GERECHTIGHEID
- HET KONINKRIJK VAN GOD IS GEESTELIJK MAAR OOK POLITIEK EN MAATSCHAPPELIJK VAN AARD
- DE MONDIALE CONSEQUENTIES VAN DE BIJBELSE OPDRACHT TOT 'GOED EN RECHT DOEN'

Dat snijdt diep in ons eigen vlees, in onze welvaarts cultuur. Daarnaast kan de campagne godsdienst-ethische vragen stimuleren: welk recht heb ik om mijn welvaart steeds te verhogen, meer en meer te consumeren, terwijl andere mensen in schrijnende armoede leven?"

NOORDEGRAAF: 'EEN ARME HEEFT ER NIETS AAN ALS DE ARMOEDE IN 2015 GEHALVEERD IS EN HIJ ZIT DAAR NIET BIJ'

Hoe verhoudt de missionaire taak van een gemeente zich met het doen van gerechtigheid?

Noordegraaf: „In de Bijbel zijn twee lijnen zichtbaar. In de eerste plaats de verkondiging van het Woord. Daarnaast is er ook de lijn van het doen van gerechtigheid; dat is een wezenlijk onderdeel van de Schrift, zowel van het Oude als het Nieuwe Testament. Als je die tweede lijn terzijde legt, amputeer en reduceer je de Schrift. En ik moet helaas zeggen dat dat vaak gebeurt.”

Maar als er meer aandacht komt voor het doen van gerechtigheid, lopen we dan niet het risico dat het evangelie ondersneeuwt?

Smouter: „Als je uitgekeken raakt op het evangelie van de vergeving voor verloren zondaren en je gaat het vervangen door maatschappelijke kwesties, dan heb je het begin van het einde van je kerk ingeleid. Wat hier wordt bedoeld, is dat er in Christus nog veel meer is dan wij ons ooit gerealiseerd hebben. Dat Christus de verhouding met God heeft hersteld, omvat dat Hij ons weer zet op de wegen van recht en gerechtigheid. God kan het allemaal veel handiger zonder ons. Maar het is zijn genadige keus dat Hij ons voor die gerechtigheid wil gebruiken. Het is genade dat wij diaconaal bezig mogen zijn, dat wij het Koninkrijk mogen verwachten.”

De wereld is verloren in schuld. Moeten wij als christenen dan niet vooral bezig zijn met het hemelse en niet teveel aandacht besteden aan deze aarde?

Smouter: „Ik geloof dat God deze aarde geschapen heeft en dat Hij dat project niet vervangt door iets geestelickers. Nee, God wil dat zijn schepping gaat lukken! De Heilige Geest

herstelt de natuur zoals God die heeft bedoeld. Wij waren bedoeld om de stem van God te horen en om te heersen over de schepping. God is geïnteresseerd in deze schepping en daardoor is Hij ook geïnteresseerd in gerechtigheid hier op aarde. Een visie zoals 'de opname van de gemeente' is dan ook voor maatschappelijke betrokkenheid een dodelijke leer, want 'als het erop aankomt, gaan we toch weg.'"

Noordegraaf: „Daar kan ik me grotendeels bij aansluiten. De opdracht van het beheer en het ontplooiën van de schepping ligt er. We staan in de wereld, maar zijn niet van de wereld.”

Smouter: „De bijbelse leer is volgens mij dat de Koning terugkomt en wij Hem tegemoetkomen om Hem welkom te heten; de Koning die ons de nieuwe aarde wil schenken. Wij mogen en moeten werken om onze Koning hier te ontmoeten. En als het erop aankomt zal blijken dat Hij alles nieuw maakt, dat het niet van onze inspanningen afhangt.”

Noordegraaf: „Ik zou inderdaad willen benadrukken dat wij het Koninkrijk hier op aarde niet kunnen vestigen. Pogingen vanuit de gedachte dat we dat wel kunnen, hebben in het verleden uitsluitend geleid tot fanatisme en ontsporingen. Maar we hebben wel de opdracht om ons in te zetten voor die gerechtigheid op aarde, dat moet je wel dóen. Zonder de illusie dat wij het kunnen realiseren.”

Hoewel we het Koninkrijk nog niet kunnen vestigen, mogen we er dus wel vast mee aan de gang?

Smouter: „In de Bijbel staat dat de Heilige Geest ons als 'voorschot' gegeven is. Dat woord is een economische term, wat betekent: 'een vooruitbetaling op een later te ontvangen bedrag'. Die lijn trek ik door naar het komende Koninkrijk van gerechtigheid: wij mogen een voorschot nemen op dat Koninkrijk. Als ik kijk naar wat er menselijk gezien van terecht komt, dan denk ik: het is eigenlijk de moeite niet. Maar als ik weet dat het een voorproefje is van een Koninkrijk dat komt, dan vind ik ook flarden daarvan geweldig de moeite waard. Dat je een arme kunt helpen en in zijn ogen de glans van de hemel ziet, dat iemand weer een toekomst heeft: dat is een teken, een voorschot van het rijk dat komt. Dan zal de schepping zijn gelukt!”

Noordegraaf: „Om nog even op de vraag terug te komen: wij eren God met onze lofzangen, in onze gebeden. Maar óók als we hongerigen voeden, als we werken aan structuren zodat mensen minder lijden, als we zorgvuldig omgaan met het milieu. Daarmee is het diaconaat ook een vorm van eredienst voor God.”

En dus gaan we hard aan de slag om de armoede de wereld uit te helpen...

Noordegraaf: „We moeten beseffen dat dit complexe vragen zijn en dat het niet vandaag of morgen op te lossen is. Een arme heeft er niets aan als de armoede in 2015 gehalveerd is (één van de Millenniumdoelen) en hij zit niet bij die ene helft. Dat is bitter. Abraham Kuyper zei op het christelijk sociaal congres in 1881: 'De armen kunnen niet wachten. Geen dag, geen nacht.' Ik weet voor dit spanningsveld niet direct een oplossing, behalve trouw, volhardend en met bezonnenheid door te gaan. Maar het is met pijn, want er lijden mensen.”

ONMACHT

Begrijpt u dat mensen door die enorme problematiek in een soort kramp van onmacht schieten?

Noordegraaf: „Ik maak onderscheid tussen legitieme en niet-legitieme onmachtgevoelens. Het klopt dat de oplossing niet eenvoudig is en dat het tijd kost. Maar het gaat erom of je bereid bent in de goede richting mee te werken, op de plaats waar je staat. Christen-zijn betekent ook: vragen die je liever niet wilt stellen tóch toelaten in je bewustzijn. Je hoeft het ook niet allemaal alleen te doen. Soms grijpen we iets te gemakkelijk terug naar onmachtgevoelens en lijkt het meer op onwil.”

Smouter: „Van mensen wordt ook niet gevraagd om allesbeslissende stappen te zetten. Nee, van mensen wordt een bewustzijn van Gods gerechtigheid gevraagd. Meewerken betekent echt niet dat je alle oplossingen pasklaar in je hoofd moet hebben.”

WILLEM SMOUTER

HERMAN NOORDEGRAAF

Betekent dat dan dat we vooral klein moeten denken?

Smouter: „Er zal juist groot gedacht moeten worden. Christenen moeten politici aansporen en ondersteunen, zodat zij grote keuzes durven te maken op het gebied van gerechtigheid. Ik weet van christelijke politieke partijen die zitten te dubben hoe ver ze hun achterban nog mee kunnen krijgen als zij bepaalde keuzes voor gerechtigheid maken. Je hoeft echt niet meteen naar Den Haag te schrijven, maar ga niet zitten piepen als er maatregelen worden genomen die gerechtigheid bevorderen en de Nederlandse christen wat kosten. We moeten de Michacampagne niet beperken tot een oproep om de aardappelschillen vooral bij het gescheiden afval terecht te laten komen.”

Noordegraaf: „Het is ook belangrijk dat je beseft dat je als christen deel uit maakt van een groter geheel, bijvoorbeeld door de politiek op wie je stemt of de plaats die je hebt in het bedrijfsleven. Ook als consument kun je stapjes zetten in het perspectief van het grotere geheel, door rekening te houden met milieu en armoede.”

Smouter: „En het is en blijft een leerproces. Ik zit niet de wet voor te schrijven, ik zit hier zelf ook te leren, mee te denken hoe we een stap verder kunnen komen hierin.”

Ten slotte: hoe ziet de nabije toekomst eruit, wanneer het om gerechtigheid gaat?

Smouter: „Ik herken in de Michacampagne veel christenen die de Heer liefhebben en die gepakt zijn door het bezielde verhaal van de profeten over recht en gerechtigheid. Ik juich het enorm toe dat juist jonge christenen deze bezieling hebben. Dat ze ons ook nog eens goed wakker porren.”

Noordegraaf: „Die bezieling hebben we heel hard nodig, want dit onderwerp snijdt diep in onze levensstijl. Wil je die vragen echt beantwoorden, dan hebben we bezieling nodig. Het moet meer zijn dan een oppervlakkige hype.”

DE MICHACAMPAGNE MAAKT DEEL UIT VAN EEN WERELDWIJDE BEWEGING DIE CHRISTENEN WIL BETREKKEN BIJ DE STRIJD TEGEN ARMOEDE. WERLDLEIDERS WORDEN OPGEROEPEN ZICH TE HOUDEN AAN DE ACHT MILLENNIUMDOELEN.

MILLENNIUMDOEL 2: IN 2015 VOLGEN ALLE KINDEREN IN ALLE LANDEN BASISONDERWIJS

Wij hebben drie kinderen. De jongste, van 13, heeft vorig jaar de basisschool afgesloten en is nu een brugpieper (met tas). Onze oudste heeft op een school voor speciaal basisonderwijs gezeten, terwijl onze middelste op een school voor zeer moeilijk lerenden zat. Drie kinderen op drie verschillende scholen voor primair onderwijs. Omdat ze alle drie heel verschillende mogelijkheden maar ook beperkingen hebben. Gelukkig heb je in Amersfoort, waar wij wonen, al deze verschillende vormen van basisonderwijs.

De bekende organisatie Unicef richt zich op het verbeteren van de positie van kinderen wereldwijd. Voor Unicef is onderwijs een belangrijk taakveld. Zo houdt ze per land statistieken bij over de deelname van kinderen aan het basisonderwijs. Ik geef een paar cijfertjes door uit 2004.

Ik lees dat in Nederland alle kinderen aan het basisonderwijs (in welke vorm dan ook) beginnen. Ik zie in een andere statistiek dat in 'de minst ontwikkelde landen' 71 procent van de jongens en 65 procent van de meisjes aan de basisschool begint. Verder dat 80 procent van hen ook daadwerkelijk de basisschool afmaken.

Ik word daar niet vrolijk van. Allereerst omdat achter deze cijfers een hele wereld zit van armoede, noodzaak of harde dwang van werken, geen onderwijs in de buurt en sterfte van ouders (door aids) of sterfte van de kinderen zelf.

Maar ook omdat dit betekent dat zoveel kinderen niet aan de startstreep verschijnen van een horizonverruimende ontwikkeling. Ze houden dezelfde levenshorizon als hun ouders en (te) kleine marges om te (over)leven. En dat heeft dikwijls tot gevolg dat de volgende generatie heel kwetsbaar blijft. Onze oudste twee kinderen komen binnenkort in een fase, waarin zij met extra ondersteuning stage gaan lopen. In een daaropvolgende fase zullen ze, ondersteund door een job coach, op zoek gaan naar werk. Dat is spannend.

Op zoek naar een werkgever die wil investeren in jongeren die niet de marktconforme targets kunnen halen. Gelukkig heb je die nog.

Je hoeft geen werkgever te zijn, om al te investeren in het leven van jonge kinderen in wat zo clean heet 'de minst ontwikkelde landen'. U en ik kunnen dat, op allerlei manieren.

MARNIX NIEMEIJER